

parlars occitans de ponent i del S. la forma del tipus *alisà* 'allisar', «polir, lissar, flatter, rendre uni»; i en particular a la terra de Palissy, a Agén, trobem *alis*, *-izo* «uni comme une glace», *alizà* «lissar, polir, corriger doucement», landès *alis*, *-e*, «usé, exténué»; entre una vintena de localitzacions que aplega el FEW de coses semblants a això (amb *-s* sonora), només una s'aplica al vent i és justament a Agén *alisado* «bouffée de vent»; però els qui usaren *vents alizés* no eren pas d'Agén. Ens hem acostat al que ens convindria trobar, però encara resten dues objeccions cabdals. La forma amb *-s* sonora és exclusivament d'Oc, pertot hi ha *-ss* sorda en els parlars d'Oïl (i justament la terminació de *alizés* és d'Oïl i no pas d'Oc, torbadora contradictòria); un mot de la navegació oceànica no té gaire versemblança que hagi nascut en la costa atlàntica de llengua d'Oc, que és solament la de Gascunya, quasi només les Landes i Gironda Sud: terres d'aiguamolls i sense ports.

¹ Per no faltar al costum de donar una cita literària catalana poso ací una traducció (anònima) del famós sonet *Les Conquérrants* de José María de Heredia, que vaig copiar l'any 1945: «Com un vol d'espervers eixint del niu piral, / cansats de suportar llurs misèries tibades, / de Palos de Moguer capitans i mainades / se'n van, ebris d'un somni d'heroisme brutal. / Partien per cercar l'aurífer mineral / que Cipango en ses mines retenia, allunyades; / i als vents alisis duïen les veles desplegadas / al caire misteriós del món occidental. / Cada vespre, esperant un endemà de glòria, / l'atzur fosforescent de la mar Equatòria / els encantava el son amb miratges daurats: / que, a la proa abocats de blanques caraves, / contemplaven, pujant per uns cels ignorats, / del fons de l'Oceà, unes noves esteles!» (--- et les vents *alizés* inclinaient leurs antennes / aux bords mystérieux du monde occidental ---). — ² Té raó Jal de posar de relleu que llavors *vents alizés* seria un nom recent, fixant-se en el fet que Nicot encara no el porta en el seu diccionari (a. 1584), que recull tots els termes de navegació. — ³ Potser encara és pitjor l'etimologia que dóna Wartburg a la família de *LLIS*, fr. *lisse*, o sigui encreuament de *LIXARE* 'passar bugada' (!) amb *ALLISUS* 'trecat, capolat' (ètimon del nostre *pa alís* 'pa sense llevat'), fr. ant. *alis* '[pasta] compacta'.

Alitranca, V. *retranca* + *Alixar* 'casa de pagès morresca', V. DCEC I, 132 (*alijar*) i IV, 913b *Aljaferia*, nom saragossà, doncs no català, que posem, però, ací, perquè la doc. catalana d'aquest nom no és menys antiga: en les Grans Cròniques (Muntaner, ed. Casac. IX, 13.28, 14.16, 14.21; etc.) i ja en doc. de 1305 dels fons valencians de l'A.A.A. (Catàleg de MtzFerrando, 1272): la seva etimologia donada en *AlcM*, segons MzPi, no topa amb objeccions lingüístiques, car partint de tal nom propi és natural una derivació adjectiva *al-Gæfariya* 'la d'Abu-Jàfer'; a tenir en compte, només, que ja corria des d'abans el mateix adjectiu aplicat a coses brillants o precioses: *ðabab gæfari* ⁶⁰

(una espècie d'or) en Abenalauam (S. XII), *ðazz gæfari* (classe de drap de seda) en Almakkarí (Dozy, *Suppl.* I, 198a) *Aljal*, V. *arjau*

⁵ ALJAMA, 'conjunt dels jueus o dels moros d'una localitat', 'sinagoga', de l'àrab *gamā'a* 'conjunt de persones' (especialment *gamā'a al-yahūd* 'conjunt dels jueus'). □ 1.ª doc.: Cròn. de Jaume I (moros); 1346 (jueus). *AlcM*, *DAG*, *DCEC* I, 135-6. Del mateix *gamā'a* en el sentit de 'conjunt d'éssers (humans o no)' deu venir **jama* usat per 'canilla' a Castalla (EValor).

ALJAMIA, 'llengua romànica xampurrada que parlaven els moros', mot que després, en la forma *ALGEMIA*, passa a aplicar-se també al valencià popular parlat per la gent plana de les terres del Migjorn, i que en boca dels moros designava el llenguatge romànic imperfecte que ells aprenien: de l'àr. *ʿağamiya* 'llengua estrangera', derivat de *ʿāğām* 'bàrbar, estranger'. □ 1.ª doc.: *algemia*, aplicat tant a l'àrab (*Tirant*) com al català locals (*Spill*), ja era molt corrent a mitjan S. xv, i segurament no menys antic que a Castella, en què ja es testifica uns cent anys abans.

En el *Tirant*, en el capítol 350 (= 335) (que es troba vora el límit entre les parts dels dos autors, i la frase potser és encara de Martorell), el trobem aplicat simplement a l'àrab que parla llavors Plaerdemavida: «en la companyia d'aquelles mores ve una donzella molt graciosa, qui parla molt bé l'*algemia*, ab molta gràcia» (Riq., 970.6). Però Jaume Roig, pel mateix temps, l'aplica al llenguatge català planer parlat per la gent de l'Horta, que naturalment era ple d'arabismes, mossarabismes i altres expressions demòtiques i vulgars: «aquest meu scaig / de parlament, / --- / serà en romanç: / noves rimades, / --- / no prim scandides, / al pla texides: / del *algemia* / e parlaria / dels de Paterna, / Torrent, Soterna, / prenent manobra / ---» <'material de construcció'> (v. 687, amb com. de Chabàs). En castellà el trobem ja en el *Poema d'Alfonso XI*, aplicat al castellà normal, com ho feien els moros: «--- vos, escudero, / sabedes bien la arabía: / seredes bien verdadero / de tornarla en *aljamia*» (v. 1293, cf. Simonet, *Gloss.*, p. viiIn.). I amb el mateix valor trobem *ʿağamiya* (o transcrit *aljamia*) en les «Leyes de Moros del S. xiv y Suma, Ley y Çunna de Segòvia, de 1462» (*MemHiEsp.* v, 427). Veg. Dozy, *Gloss.*, 145; cf. Eguillaz, 202-3. Per a l'accepció de 'llengua romànica xampurrada pels moros', cf. Schuchardt, *ZRPh.* xxxiii, 450. No sé que el substantiu *aljamia* hagi designat mai l'*escriptura* d'una llengua romànica en lletres aràbigues o hebraïques (*AlcM*) si no és en algun ús recent i improp. Això es diu *escriptura aljamiada*. Adjectiu que també s'aplica als moros *aljamiats* o sigui als que sabien parlar romànic (*DCEC* I, 136).

Aljau, V. *arjau* *Aljava* 'buirac' [1430, *DAG*, *AlcM*], de l'àr. *gāba* id., veg. *DCEC* I, 135

ALJÖFAR [1538, *DAG*.] o *perles aljofres* (S. xv);